מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אלהיהם על הגבעות ולא הגבעות אלהיהם ומפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור אר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים: **גמ'** ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש צפוי הר כהר ~~איכא בינייהו~~ תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר ור' יוסי הגלילי סבר צפוי הר הרי הוא כהר רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר

והבא

דברים · שם יב

מתני' הן מותרין · ההרים עצמן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזריעה דמחובר לא מתסר כדנפקא לן (לקמן) מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כדדריש ר' יוסי הגלילי : **ומה שעליהן** · כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לאו עבודת כוכבים מקרו ולא מתסרי גזירת הכתוב היא [א](שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסרן אבל (א)עבודת כוכבים מיהא הוי) דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים שנאמר לא תחמוד עליהם על כל שהן נעבדין משמע ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודת כוכבים מיקרו דאמרינן בהשוחט (חולין דף מ.) הא דאמר להר והא דאמר לגדא דהר שהשוחט לשם הר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים נינהו לענין איתסורי, עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ב)חייב דהוא דומיא דמחובר *(בפרק בתרא(דף נד)): **ר' יוסי הגלילי אומר.** הרי המקרא מלמד שהמחובר אינו נאסר שנא' אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו' ומה תאבדו את אלהיהם על ההרים, משמע צלמים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם ולא ההרים קרויים אלהיהם ומאחר שהוא כן ומפני מה אשירה אסורה ולא דרשינן נמי תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם והלא אילן מחובר הוא ולמה אסרו הכתוב דכתיב ואשריהם תגדעון : **מפני שיש בהן תפיסת ידי אדם** · (ג)שאדם נטעו : **אר"ע אני אובין [ואדון] לפניך** · אפרש ואדון לפניך (ד)שאין לנו לדרוש מיעוטא מתחת עץ רענן, שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודת כוכבים כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבד את ההרים אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבד במקום אחר ואשריהם תשרפון באש והכא לא נקיט ליה אלא משום סימנא : **גמ' ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא** · בין למר בין למר הרים וגבעות שרו : **תנא קמא סבר ליפוי הר אינו כהר ומיתסר** · דכתיב לא תחמוד כסף עליהם כל שעליהם : **ורבי יוסי סבר ליפוי הר** · בטל לגבי הר וכיון דהר לאו עבודת כוכבים, ליפוי נמי לא מיתסר ועליהם דקרא אפסילי אלהיהם תלושין קאי : **רב ששת אמר דכולי עלמא ליפוי הר אינו כהר** ואסור ור' יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר :

אילן

אלהיהם על ההרים · פרש"י בפי' אחרים וזה לשונו הן מותרין ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחצוב אבנים מהם דמחובר לא מיתסר כדדריש ליה ר' יוסי הגלילי מאלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומה שעליהם כגון אם ליפוס בכסף וזהב אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב וגו' ואף על גב דאינהו לאו עבודת כוכבים מיקרו ולא מתסרו גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים דכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם על כל מה שהם עובדים משמע וע"כ צריכין אנו לפרש דלא מקרו עבודת כוכבים דאמרי' בהשוחט (חולין מ. ושם ד"ה הא) הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר שהשוחט לשם ההר לא מיקרי זבחי מתים והא דתניא לקמן ועובדיהם בסייף משום האי טעמא הוא דאע"ג דלאו עבודת כוכבים נינהו לענין אתסורי עובדיהם מיהא עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני (ה)דהוו דומיא דמחובר בפ"ב עכ"ל והקשה ר"ת לפירוש זה דכיון דלא מקרי עבודת כוכבים ותקרובתן מותרת א"כ אמאי יענשו עובדיהם סייף הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לר"ת דודאי עבודת כוכבים מיקרו ותקרובתן אסורה ולכך עובדיהם בסייף והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם קאי אאבד תאבדון כלומר שאין צריך לעקור ההרים והא דאמרינן בהשוחט דכיון דאמר להר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור היינו כששוחט רחוק מן ההר שאז אין מתכוין לשם עבודת כוכבים וקרוב לפירוש זה מצאתי בפי' אחרים דרש"י וז"ל ומה שעליהם כגון אם ליפוס זהב וכסף אסור שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואע"ג דאינהו לא מיתסרי גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם אבל עבודת כוכבים הוו ותלוש (ו)שלהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים ותדע לך דעבודת כוכבים מיקרו דהא תניא לקמן ועובדיהם בסייף ואם לאו עבודת כוכבים נינהו עובדיהם אמאי נהרגין ובתמורה (דף כח:) מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר עכ"ל ולפי זה קשה לר"י מדאמרינן לקמן בפירקין (דף מו:) א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא או חילוף ומה נעבד שאסור בתלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם לא שנא הדיוט ולא שנא לגבוה ואי ס"ד דעבודת כוכבים מיקרו היכי דייק דשרי לגבוה אי משום דאין נאסר להדיוט הרי בעלי חיים דאינן נאסרים להדיוט ואפ"ה אסירי לגבוה ועוד קשה מה שפי' ר"ת (ז)דהר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההר קצת דאפי' כי הוו רחוק קצת מן ההר מאי הוי הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט וא"כ מתכוין הוא לעבודת כוכבים לכן נראה לר"י כלשון ראשון של רש"י דודאי לאו עבודת כוכבים מיקרי כדמשמע בהשוחט (חולין דף מ.) ותקרובתן מותרת ולא דמי לפעור דכתיב ביה ויאכלו זבחי מתים דההוא תלוש הוה והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה כיון שאין שם עבודת כוכבים עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו : **אמר** ר"ע אני אובין ואדון לפניך · לכאורה משמע הכא דר' יוסי הגלילי היה זקן מר"ע וגם בפרק בתרא דגיטין (דף פג.) ברייש מזכיר ליה קודם ר"א בן עזריה ור"ע ותימה דאמרינן בסוף איזהו מקומן (זבחים דף נז.) גבי ר"ט ור"ע והיה שם תלמיד אחד שבא (ח)לפני חכמים תחילה ור' יוסי הגלילי שמו ואמרינן נמי בעירובין (דף נג:) שאמרה לו ברוריא דביתהו דר"מ שהיה מתלמידי בתראי של ר"ע גלילי (גלילי) שוטה ונראה דתלמיד חבר היה לו ר' יוסי הגלילי לר"ע ורך ממנו בשנים היה ואע"ג שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי ר"ע לא קשיא דכמו כן מזכיר בהגדת הפסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע בפ"ט דכתובות (דף פד:) [ועי' היטיב תוס' כתובות קה. ד"ה דהחשיב ותוס' סוטה ד. ד"ה בן עזאי] : **כל** מקום שאתה מוצא הר גבוה כו' · בירושלמי פריך מבית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נבנה שם : **תנא** קמא סבר ליפוי הר אינו כהר ומיתסר · וא"ת מ"ש דליפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי כדפרישית לעיל וי"ל דמיירי הכא בליפוי הנעבד אגב ההר ולכך אסור לת"ק ור' יוסי הגלילי סבר דחשיבנא ליה למחובר כהר עצמו ושרי ואם תאמר אמאי מייתי ת"ק קרא דלא תחמוד לאסור ליפוי הא לא איירי קרא אלא בנוי עבודת כוכבים וי"ל דהכי קא מייתי דכי היכי דנוי עבודת כוכבים אסירי מטעם תלוש ואע"ג דאיכא בהו חדא לטיבותא דאינו נעבד הכי נמי מתסרי ליפוי הר הנעבדים אע"ג דאיכא חדא לטיבותא שהם נעבדים מחוברים אי נמי י"ל דקרא אסמכתא בעלמא וא"ת מאי האי דליפוי הר אסור ותקרובתו שריא ואינו נעבד דבעלי חיים הוי איפכא כדמשמע ריש פרק כל האסורים בתמורה (דף כח:) (ט)כדאמרינן התם מתקיף לה רב חיננא טעמא דרבייה קרא לליפוי דבעלי חיים ממון הבקר להוציא הנעבד הא לא רבייה קרא ליפוי מותר לגבוה והכתיב ואבדתם משמע מדלא מייתי קרא אלא לגבוה הא להדיוט מותר ואע"ג דתקרובת בעלי חיים אסור כדמשמע בפ"ב דחולין (דף מ.) ואומר ר"י דליפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא א"כ איכא למימר דההוא דתמורה אתיא כר' יוסי הגלילי דשרי ליפוי הר ואפי' נעבד ונראה לר"י דלרמי בר חמא כולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (י)ר' יוסי הגלילי כדאמרינן לקמן (עמוד ב) ות"ק מחמיר טפי ואוסר אפי' ליפוי של הר ולר"ע נמי אסור דאי שרי א"כ ר"ע היכי דריש דעץ רענן אתא לסימנא לימא דאתא למימר ולא עץ רענן אלהיהם כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור : **ורבי** יוסי הגלילי סבר ליפוי הר מותר · ואם תאמר הא אמרינן בכולי תלמודא *תנא בתרא לטפויי אתי וי"ל דשאני הכא דקרא דאייתי תנא קמא דלא תחמוד משמע שפיר לאסור ליפוי הר :

והכא

מסורת הש"ס

רש"א מ"ז

[ב"ס אינו]

[בבבא בתרא נג:]

דברים ז: כה

"פסילי אלהיהם תשרפון באש לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת ה' אלקיך הוא"

שם יב: ב

"אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן"

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' א ג סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קמה סעיף א :

מח ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ב:

◆

רבינו חננאל

כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דלא אתסר נוי מיהא איכא : מתני' הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהן אסורין שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה שעליהם אסור · ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם כו' ואמרינן ר' יוסי הגלילי היינו תנא קמא · ואמר

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה שעליהן וכו' אין בהן כח לאסרן אבל תלוש שעליהם כתלוש כצ"ל ותיבות עבוד' כוכבים מיהא הוי נמחק : (ב) בא"ד עובדיהם מיהא לשם עבודת כוכבים עבדי להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוה דומיא דמחובר: (ג) ד"ה מפני וכו' כשאדם נטעו : (ד) ד"ה אר"ע וכו' לפניך אחר שאין לנו לדרוש וכו' וגבעות מיהא ממעטינן כצ"ל ותיבת מינה נמחק: (ה) תוס' ד"ה אלהיהם וכו' עבודת כוכבים קרו להו ולעבודת כוכבים מיכווני ובתמורה מוקי לה להאי לא תחמוד אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר עכ"ל והקשה ר"ת כצ"ל ותיבת בפ"ב נמחק : (ו) בא"ד ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודת כוכבים: (ז) בא"ד מה שפי' ר"ת דהא דאינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כגון שהוא רחוק : (ח) ד"ה אמר וכו' תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמי': (ט) ד"ה תנא קמא וכו' בתמורה דאמרינן כצ"ל ואות כ' נמחק: (י) בא"ד שנטעו ולבסוף עבדו אסור כדאמרינן לקמן לר' יוסי בר' יהודה ות"ק מחמיר טפי ותיבת כ"ל רבי יוסי הגלילי נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ומה שעליהם · שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהם כח לאסרן אבל עבודת כוכבים מיהא הוי · ל"ג נמחק · ול"ג זהו לפי' אחרים ועי' תוס' (מ"ש רבינו ביו"ד סי' קמה ס"ק ה)